

บทที่ 6

สรุปและวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ

ในการศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ" ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้คือ จากสภาพนิเวศวิทยาของชุมชนที่อยู่ใกล้กับเขตเมืองหลวง ทำให้ได้รับอิทธิพลความเจริญและการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมเมืองโดยตรงและรวดเร็วกว่าชุมชนชนบทที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยรัฐบาลได้มีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งการพัฒนาทางด้านการศึกษา การจัดการปกครอง การสาธารณสุข โภค ตลอดจนการพัฒนาทางด้านสื่อสารมวลชน กอปรกับการที่ชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ดเป็นสังคมเปิด มีการคมนาคมสะดวกเนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพฯมากกว่าชุมชนมอญในจังหวัดต่าง ๆ ทำให้พวกเขามีโอกาสออกไปศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพร่วมกับคนไทยภายนอกชุมชนได้อย่างสะดวก และการที่ต้องออกไปอยู่ร่วมในบริเวณเดียวกับคนไทยส่วนใหญ่ในสังคมไทยทำให้พวกเขาเกิดการปรับตัวและค่อย ๆ หันมายอมรับกฎเกณฑ์และค่านิยมของคนไทยมาประเพณีปฏิบัติ จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวมอญในด้านต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปสรุปได้ดังนี้

ในส่วน "พัฒนาการในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง" จากการศึกษาพบว่า จากนโยบายรัฐในการพัฒนาความเจริญเข้าสู่ชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อมให้ทันสมัยขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดการปกครองให้ เป็นไปตามระเบียบราชการโดยรัฐเป็นผู้กำหนด และเกิดกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นตัวแทนในการติดต่อระหว่างชาวมอญในชุมชนกับทางราชการ ชาวมอญส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในสิ่งที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง แต่

ในทางกลับกันพวกเขาจะไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐถ้าเห็นว่าสิ่งนั้นขัดกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่ม ดังเช่น การจัดงานเฉลิมฉลองสงกรานต์ของชาวมอญ ซึ่งชาวมอญต้องการที่จะจัดงานในรูปแบบที่บรรพบุรุษเคยกระทำสืบต่อมา แต่หน่วยงานของรัฐไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการจัดงาน พวกเขาจึงรวมตัวขึ้นจัดงานเป็นการภายในกลุ่มของตนขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ในปัจจุบันพวกเขายังมีการรวมตัวกันก่อตั้งชมรมเยาวชนมอญเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการรวมกลุ่มและร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมของพวกเขาสืบต่อไป

ในส่วน "การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการจำหน่ายจ่ายแจกเครื่องปั้นดินเผา" จากการศึกษาพบว่า การที่รัฐได้ขยายการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค คือ การนำไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบการผลิตเครื่องปั้นดินเผาให้เป็นที่ไปอย่างสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น จนเกิดเป็นหัตถอุตสาหกรรมแบบการค้าภายในครัวเรือน แต่ต่อมาเมื่อช่างปั้นเริ่มประสบปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาวัตถุดิบในการผลิตภายในชุมชนเริ่มหายากขึ้น ทำให้ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากภายนอก ต้นทุนในการผลิตจึงสูงขึ้น กอปรกับในระยะหลังเริ่มมีคู่แข่งสินค้าประเภทโอ่งและอ่างของชาวจีนเข้ามาตี อีกทั้งช่างปั้นที่มีฝีมือชาวมอญได้เสียชีวิตหรืออยู่ในวัยชราไม่สามารถประกอบการผลิตต่อได้ และที่สำคัญคือความใกล้กรุงเทพบำทำให้ลูกหลานชาวมอญออกไปศึกษาต่อและทำงานนอกหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น และมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพได้มาก จากสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้การสืบทอดการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญลดน้อยลงในปัจจุบัน

ในส่วน "การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา" จากการศึกษาพบว่า เมื่อชาวมอญบ้านลัดเกร็ดได้รับการศึกษาในระบบเดียวกับคนไทย ทำให้พวกเขามีความสามารถในการใช้ภาษาไทยและติดต่อสื่อสารกับคนไทยได้เป็นอย่างดี ตลอดจนทำให้ระบบคิดของพวกเขาค่อย ๆ หันมายอมรับความเป็นไทยไว้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่พ่อแม่มีแนวโน้มที่ต้องการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี และออกไปประกอบอาชีพเหมือนกับคนไทย ซึ่งต้องอยู่ร่วมกับสังคมของคนไทยแทนการอยู่แต่ในชุมชน เช่นที่เคยเป็นมาแต่อดีต นอกจากนี้การศึกษายังมีความสำคัญต่อการเลือกประกอบอาชีพ และพวกเขามีโอกาสเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

หรือมีบทบาทสำคัญในธุรกิจของรัฐและเอกชน ซึ่งเท่ากับว่าการเป็นลูกหลานชาวมอญไม่ได้มีอุปสรรคในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมไทย และเมื่อต้องออกไปทำงานร่วมกับคนไทยทำให้พวกเขาเกิดการปรับตัวทั้งในด้านทัศนคติและค่านิยม จึงนับได้ว่าการศึกษามีส่วนทำให้ชาวมอญและไทยมีการยอมรับกันและกันมากขึ้น

และในส่วน "การปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ" การศึกษาพบว่าการศึกษาที่ชาวมอญต้องออกไปมีส่วนสัมพันธ์กับคนไทยภายนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวมอญในอดีตซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชนลดน้อยลงกว่าเดิม บทบาทของสถานศึกษาได้เข้ามามีบทบาทแทนที่ในด้านการอบรมสั่งสอนลูกหลานแทนบิดามารดามากขึ้น ก่อรูปกับการที่ต้องออกไปศึกษาและทำงานร่วมกับคนไทย ทำให้ชาวมอญมีโอกาสพบและแต่งงานกับคนไทยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันพ่อแม่ก็ให้อิสระในการเลือกคู่ครองโดยไม่บังคับว่าจะต้องแต่งงานกับคนมอญด้วยกันเท่านั้น นอกจากนี้การแต่งงานกับคนไทยยังทำให้ชาวมอญส่วนใหญ่เปลี่ยนมาดำเนินชีวิตแบบคนไทยมากขึ้น และเป็นการลดความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมลงได้มาก แต่ก็ทำให้ชาวมอญรุ่นหลังได้เสื่อมคลายความเชื่อในการนับถือผีลงดังจะเห็นได้จากการนับถือผีประจำตระกูล ตลอดจนการปฏิบัติพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่อย่างไรก็ตามชาวมอญบ้านลัดเก็ดยังคงมีวัฒนธรรมในส่วนของพิธีกรรมความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มที่แสดงให้เห็นได้ถึงความเป็นมอญในระดับหนึ่งจวบจนปัจจุบัน และถึงแม้ในปัจจุบันจะมีลูกหลานชาวมอญออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชนมากยิ่งขึ้นก็ตาม พวกเขายังคงไปมาหาสู่และช่วยเหลือกันเมื่อมีงานพิธีกรรมต่าง ๆ และเมื่อถึงตรุษสารทที่สำคัญลูกหลานชาวมอญไม่ว่าจะอยู่แห่งหนใดจะกลับมารวมตัวกันอย่างหนาแน่น ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันเพื่อแสดงว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมอญ

ในการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญเพื่อพิจารณาถึง "ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์" ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ "แนวคิดระบบรวม" (system approach) ในการศึกษา ซึ่งอมรา พงศานิชย์ (2533) ได้เสนอว่า การวิเคราะห์สังคมในแง่ระบบรวมนี้เป็นการมองว่าสังคมทั้งระบบคือสิ่งที่สำคัญที่สุด และองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ มีความสำคัญในอันดับรอง ฉะนั้นถ้าส่วนย่อย

เปลี่ยนแปลงไป ส่วนย่อยส่วนอื่นจะต้องเปลี่ยนตามไปเพื่อสร้างความสมดุลของระบบรวม ซึ่งการใช้แนวคิดระบบรวม (system approach) มาศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญจะพบว่า ในฐานะที่ชาวมอญเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยกลุ่มหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นพวกเขาจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้เสถียรภาพของสังคมไทยดำรงอยู่ตั้งในกรณีของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดนั้นเนื่องจากพวกเขาต้องอยู่ร่วมกับสังคมคนไทย ทำให้พวกเขาต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ทางรัฐบาลเป็นผู้กำหนด ตลอดจนจะมีการยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาและสถานที่ทำงานร่วมกับคนไทย แต่อย่างไรก็ตามในด้านวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีแล้วชาวมอญบ้านลัดเกร็ดก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง และในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยต่างก็มีความสัมพันธ์แบบยอมรับกัน เป็นมิตรกัน อีกทั้งชาวมอญเองก็ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับคนไทยเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีปัจจัยที่ช่วยให้ชาวมอญปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้หลายอย่าง เช่น ในด้านศาสนา ประวัติความเป็นมา และด้านวัฒนธรรม

ในด้านศาสนาจะพบว่า โครงสร้างของสังคมมอญและไทยต่างเป็นสังคมพุทธ เนื่องจากนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันจึงสามารถปรับตัวเข้าหากันได้ง่าย ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา ส่วนในด้านประวัติความเป็นมาของชาวมอญนั้น เนื่องจากชาวมอญมีเชื้อชาติมองโกลอยด์เช่นเดียวกับไทย มีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกับไทย มีอาชีพเป็นเกษตรกรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน ตลอดจนนับถือพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทเหมือนกัน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลอารยธรรมอินเดียเช่นเดียวกัน จึงทำให้มีวัฒนธรรมไม่ห่างไกลกันนัก (สุภรณ์ โอเจริญ, 2519 : 147) อีกทั้งชาวมอญที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี และในด้านวัฒนธรรมนั้นพบว่ามี การหยิบยืมวัฒนธรรมระหว่างมอญกับไทย ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม (assimilation) กอปรกับวัฒนธรรมหลักของมอญและไทยไม่ต่างกันมากนัก กล่าวคือ มีการนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน ทำให้การยอมรับวัฒนธรรมของมอญและไทยเป็นไปอย่างราบรื่น จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ทั้งชาวมอญและชาวไทยมีความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทางร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน มากกว่าจะเน้นความแตกต่างหรือการกีดกันทางชาติพันธุ์

และในการศึกษาเรื่องการอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่อง "กลุ่มชาติพันธุ์" (ethnic group) โดยพิจารณาจากการที่ชาวมอญยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในด้านภาษา ศาสนา นิธิกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดไว้ได้จวบจนปัจจุบัน

อมรา พงศาพิชญ์ (2533) ได้ให้ความหมายของ "กลุ่มชาติพันธุ์" (ethnic group) ว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษานูตเดียวกันและเชื่อว่าสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น คนไทย คนพม่า คนกะเหรี่ยง คนจีน คนลาว เป็นต้น ในกรณีของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดนั้นพบว่า ถึงแม้ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดจะได้รับอิทธิพลความเจริญจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกที่เข้าสู่ชุมชนโดยตรงอย่างรวดเร็ว ทำให้พวกเขาค่อย ๆ หันมายอมรับวัฒนธรรมตามแบบอย่างคนไทย จนทำให้เกิดการปรับตัวและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ตนไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่พวกเขายังคงเรียกตนเองว่าเป็นมอญ และส่วนใหญ่มีบรรพบุรุษเป็นชาวมอญ นอกจากนี้พวกเขายังคงมีพิธีกรรมความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน

และแนวคิดในการพิจารณาถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อีกแนวคิดหนึ่ง ได้แก่ แนวความคิดของ Charles F. Keyes (1982) ที่ได้กล่าวว่า การที่จะพิจารณากลุ่มชาติพันธุ์จะต้องใช้ความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่ม กล่าวคือ การที่สมาชิกมีความรู้สึกต้องการที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมาซึ่งก็คือ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั่นเอง การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ นอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ด้วย และการปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษนั้นได้แก่ ภาษา ศาสนา นิทานปรัมปรา หรือนิยายโบราณ ที่กล่าวถึงความป็นมาของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่มและถิ่นที่อยู่ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและต้องการอ้างชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้ต่อไป และจากการศึกษาการอ้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญบ้านลัดเกร็ด

ในครั้งนี พบว่าพวกเขาจะมีการรวมตัวอยู่ในชุมชนของตนเอง และยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง โดยผู้วิจัยได้พิจารณาจากการสืบทอดเอกลักษณ์ทางด้านภาษาศาสตร์ พิธีกรรมความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีสืบรูปได้ดังนี้

จากการศึกษาในด้าน "ภาษา" พบว่า ชาวมอญมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ทั้งสองภาษา คือ ภาษามอญ และภาษาไทย ซึ่งอยู่กับบุคคลที่สนทนาและสถานการณ์ในการพูด ดังเช่น ลูกหลานชาวมอญในรุ่นอายุต่ำกว่า 40 ปี พบว่าส่วนใหญ่จะพูดภาษามอญไม่ได้ ส่วนผู้ที่อายุ 40 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่จะพูดได้ทั้งสองภาษา แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลที่สนทนาด้วยว่ามีความสามารถในการใช้ภาษาใด และอยู่ในสภาพแวดล้อมของคนกลุ่มใด กล่าวคือ ถ้าอยู่ในหมู่พวกที่พูดภาษามอญได้ก็จะใช้ภาษามอญ แต่ถ้าอยู่ในหมู่คนไทยก็จะใช้ภาษาไทย อย่างไรก็ตามยังคงมีพระสงฆ์วัดปรมัยยิกาวาสที่ยังมีการสวดลำเนียงมอญ และในหมู่ผู้เฒ่าผู้แก่ยังมีการร้องเพลงเป็น "ภาษามอญ" เพื่อแห่ล้อมเต็ก ตลอดจนร้องเพลงมอญในช่วงเฉลิมฉลองเทศกาลสงกรานต์

ในด้านเกี่ยวกับ "ศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ" จากการศึกษพบว่า ชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตทุกคนนับถือศาสนาพุทธ (ธรรมยุติกนิกาย) ที่บรรพบุรุษเคยนับถือสืบทอดกันมาและมีความเคร่งครัดในการประกอบพิธีสำคัญทางศาสนา เช่น ทำบุญถือศีลในทุกวันพระ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และในเรื่องของ "พิธีกรรมและความเชื่อ" นั้นจะพบว่าถึงแม้ชาวมอญจะมีการยอมรับวิทยาการและความเจริญจากสังคมภายนอกไว้มาก อันมีผลทำให้การปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ความเชื่อในการนับถือผีเริ่มเสื่อมคลายลงไปในกลุ่มคนรุ่นปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ไม่ละทิ้งการปฏิบัติตามความเชื่อแบบชาวมอญไปทั้งหมด พวกเขายังคงมีความเชื่อ โดยแสดงออกมาในรูปของการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง อันเป็นเสมือนที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการรวมกลุ่มพวกพ้องเข้าด้วยกัน ดังเช่น ช่างปั้นชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตยังคงมีการจัดพิธี เช่น ไหว้เจ้าแม่เตา เพื่อให้เกิดความโชคดีในการเผาเครื่องปั้น นอกจากนี้ยังมีพิธีกรรมที่เป็นที่พึ่งทางใจและเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตให้มารวมตัวกันคือ "พิธีรำเจ้าประจำปี" และการปฏิบัติตามพิธีกรรมเหล่านี้จะเหมือนกับที่ Malinowski (1942) ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและ

ความเชื่อต่าง ๆ นั้น เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ในสังคม โดยหน้าที่ของศาสนาคือช่วยสนับสนุนกำลังขวัญของมนุษย์ และพิธีกรรมทางศาสนาจะมีหน้าที่บางอย่างในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ในสังคม

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ "ขนบธรรมเนียมประเพณี" จากการศึกษาพบว่า จากการศึกษาของชาวมอญ มีการยอมรับวัฒนธรรมจากคนไทยไว้มาก อันมีผลทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีบางส่วนกลายเป็นไทย ดังเช่นประเพณีการแต่งกาย อาหารการกิน และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรของชีวิต ได้แก่ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการเกิด โกนจุก แต่งงาน หรือแม้กระทั่งงานศพ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตก็ยังคงมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่พวกเขาได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอันเป็นการธำรงรักษาเอกลักษณ์ประจำกลุ่มที่เห็นได้ชัด ได้แก่ "ประเพณีสงกรานต์" ที่ยังคงรักษารูปแบบเดิมส่วนใหญ่ไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการแห่ข้าวแช่ แห่น้ำหวาน สรงน้ำพระแบบชาวมอญ สรงน้ำเจดีย์ และยังมีกิจกรรมที่พวกเขาร่วมกันจัดขึ้นเองทุกปีได้แก่ การละเล่นสะบ้ามอญ ทะแยมมอญ และรำระบำบ้านไกล นอกจากนี้พวกเขายังมีประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง และประเพณีออกพรรษา ที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจวบจนปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะของชาวมอญที่ช่วยยึดเหนี่ยว สร้างความเป็นหมู่พวกอันก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี และเป็นเอกลักษณ์ที่ชาวมอญเกาะเกิร์ตภาคภูมิใจ

และตามแนวความคิดของ Charles F. Keyes (1982) ที่ได้กล่าวว่า การที่สมาชิกมีความรู้สึกต้องการที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา ซึ่งก็คือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นการพิจารณาว่าบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด และในกรณีของชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตนั้น จากการศึกษาจะพบว่า ลูกหลานชาวมอญบ้านลัดเกิร์ตยังมีความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของบรรพบุรุษ จึงได้พยายามที่จะสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่เก่าแก่ของบรรพบุรุษเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามทุกสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อม กล่าวคือเมื่อสังคมเปลี่ยนไปขนบธรรมเนียมประเพณีย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์ในสังคมแต่ละยุคสมัย สำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมได้ทำให้ความหมายของประเพณี

เลือกหายไปตามสภาพสังคม หน้าที่ของประเพณีต่อสังคมจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังเช่น ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญในสมัยก่อนที่มักจะมีการละเล่นแบบชาวมอญ คือ การเล่นสะบ้า จากลักษณะการเล่นสะบ้าในสมัยก่อนที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวมอญได้รู้จักพบปะพูดคุยมีการร้องรำทำเพลงเกี้ยวพาราสี ทำให้เกิดความสนิทสนมชอบพอและบางรายถึงขั้นแต่งงานในที่สุด อาจกล่าวได้ว่าเป็นการละเล่นที่สนับสนุนการเลือกคู่ครองของชาวมอญในสมัยนั้น แต่ในปัจจุบันหน้าที่และความหมายของประเพณีนี้ได้เลือกหายไป การละเล่นไม่ได้มีความหมายลึกซึ้งที่จะทำให้มอญต่างกับมอญ แต่อย่างไรก็ตามประเพณีนี้ยังมีความหมายต่อชาวมอญเป็นอย่างมากและเป็นสิ่งที่พวกเขาจะกล่าวเสมอว่า นี่คือนิยามของชาวมอญบ้านลัดเกร็ด อันเป็นประเพณีนิยมที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา และการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเหล่านี้ ก็ยังคงถือได้ว่าเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มให้คงอยู่จวบจนปัจจุบันเหมือนกับที่ Charles F. Keyes ได้กล่าวไว้ว่า การสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มนอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นปึกแผ่นในหมู่พวก และความสมัคคีสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

ตามแนวความคิดของ George P. Castile และ Gibert Kushner (1981) ได้เสนอแนวความคิดในเรื่องการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า การที่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มไว้เพื่อแสดงว่าตนเป็นใคร เป็นการแสดงจุดยืน ที่มา และเป้าหมายว่าตนคือใคร สำคัญอย่างไร ส่วนทางด้านจิตใจนั้นเพื่อรำลึกถึงความขึ้นมาและถิ่นกำเนิดของชาติพันธุ์ตน และในกรณีของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดเมื่อต้องอยู่ร่วมกับสังคมคนไทย พวกเขาสามารถปรับตัวและยอมรับการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมไทยเหมือนกับคนไทย เป็นการยอมรับสภาพว่ามีฐานะทางสังคมเช่นเดียวกับคนไทยในสังคมเดียวกัน แต่เมื่อพวกเขาอยู่ในกลุ่มของชาวมอญด้วยตนเอง พวกเขายังคงมีความสำนึกในชาติพันธุ์ของตนอยู่ โดยพวกเขาถือว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวมอญ และได้พยายามที่จะรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม เพื่อแสดงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง ดังจะเห็นได้ชัดในประเพณีสงกรานต์ อันแสดงให้เห็นว่าชาวมอญบ้านลัดเกร็ดได้นำประเพณีของกลุ่มตนมาเป็นเครื่องแสดงให้คนทั่วไปได้รู้และเป็นหลักแก่หมู่พวกเดียวกันเอง เพราะในเรื่องความ

รู้สึกส่วนตัวความคิดความเชื่อ เรื่องผีบรรพบุรุษหรือสิ่งที่เป็นตัวแทนความแน่นแฟ้นของกลุ่มเครือญาติได้คลายลงไป ดังนั้นการที่จะให้กลุ่มชาวมอญร่วมตัวกันได้ จะต้องมียุทธศาสตร์ประการให้คนในสังคมยึดถือและปฏิบัติเพื่อแสดงความรำลึกถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ส่วนทางด้านจิตใจพบว่าพวกเขายังคงมีการรำลึกถึงกลุ่มชาติพันธุ์ตน โดยที่พวกเขายังคงมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษเมื่อครั้งอพยพเข้ามาอยู่เมืองไทย อีกทั้งยังทราบเรื่องราวเกี่ยวกับหงสาวดีพอสมควร และมักจะกล่าวว่าเมืองหงสาวดีเป็นเมืองของชาวมอญ นอกจากนี้ในวันแรม 1 ค่ำเดือน 3 ปีพ.ศ. 1116 ประวัติศาสตร์มอญได้จารึกไว้ว่าเป็นวันแรกสร้างกรุงหงสาวดี เมืองหลวงของอาณาจักรมอญ ชาวมอญทุกคนจึงถือว่าวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 3 ของทุกปีเป็นวันชาติมอญ และในทุกปีชาวมอญจากเมืองไทยซึ่งรวมทั้งชาวมอญเกาะเกร็ดบางส่วนและชาวมอญจากทางฝั่งนมาจะมารวมตัวกันที่ด้านเจดีย์สามองค์ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี เพื่อรำลึกถึงมาตุภูมิของตนที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่นานนับพันปี ในเทศกาลดังกล่าวจะมีชาวมอญทั้งในและนอกเขตแดนไทยเดินทางไปมาหาสู่พบปะพูดคุยด้วยภาษามอญ และมีการจัดแสดงการละเล่นที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวมอญ อันแสดงให้เห็นถึงความสำนึกในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน

และตามแนวความคิดของ Emerich K. Francis (1976) ที่ได้เสนอแนวความคิดในการกำหนดกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ภาษา และวัฒนธรรม เป็นการแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม ในด้านภาษานั้นเขาได้กล่าวว่า ความแตกต่างหรือความเหมือนของภาษาเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงความเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่คนกลุ่มอื่นไม่เข้าใจภาษาถิ่นของตนเอง และในการพิจารณาชาวมอญบ้านลัดเกร็ดในที่นี้พบว่า ในหมู่คนเฒ่าคนแก่ยังคงพูดภาษามอญและพระสงฆ์ก็ยังคงเทศน์สำเนียงมอญอยู่ ในส่วนวัฒนธรรมนั้นกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมจะอยู่ในรูปสัญลักษณ์ของกลุ่มทั้งในลักษณะรูปธรรมและนามธรรม วัฒนธรรมในลักษณะรูปธรรมนั้น ได้แก่ ศิลปพื้นบ้าน เครื่องดนตรี อาชีพเฉพาะท้องถิ่นและชื่อสกุล และในที่นี้ชาวมอญบ้านลัดเกร็ดยังรักษาวัฒนธรรมในด้านศิลปพื้นบ้านและอาชีพเฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรีได้แก่ วงปี่พาทย์นางหงส์ที่ใช้บรรเลงในงานพิธีสำคัญทางศาสนา ได้แก่ งานบวช งานศพ งานฉลองวันสงกรานต์ ส่วนชื่อสกุลนั้นพบว่า ปัจจุบันชาวมอญได้เปลี่ยนนามสกุลเป็นไทยไปจนหมดสิ้น ซึ่ง

อาจสืบเนื่องมาจากนโยบายเกี่ยวกับการประกาศใช้พระราชบัญญัตินามสกุลในสมัยของรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ. 2456 เพื่อให้คนไทยทุกคนมีนามสกุล ชาวมอญที่อยู่ในประเทศไทยก็ต้องมีการตั้ง "นามสกุล" ขึ้นใช้ด้วยเช่นกัน (โจน สนสกุล, 2535 : 85) ส่วนวัฒนธรรมในลักษณะนามธรรมที่ Emerich K. Francis ได้กล่าวไว้ ได้แก่ บรรทัดฐาน ความเชื่อ ค่านิยม นิทานปรัมปราและประวัติศาสตร์ ในที่นี้สำหรับชาวมอญบ้านลัดเกร็ดแล้ว บรรทัดฐาน ความเชื่อ และค่านิยมตามแบบชาวมอญเริ่มเสื่อมคลายลงไปในหมู่ชาวมอญรุ่นปัจจุบัน เนื่องจากมีการยอมรับการประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างคนไทยมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย อาหารการกิน การศึกษา และการประกอบอาชีพ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ยังคงมีความเชื่อตามแบบชาวมอญที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่โดยเฉพาะในหมู่ช่างปั้น ได้แก่ นิธิเช่นไหว้เจ้าแม่เตา และมีพิธีกรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวกลุ่มพวกพ้อง ได้แก่ นิธิรำเจ้าประจำปี และวัฒนธรรมในลักษณะนามธรรมในส่วนของนิทานปรัมปราท้องถิ่นและประวัติศาสตร์นั้นพบว่าชาวมอญบ้านลัดเกร็ดยังคงมีเรื่องเล่าที่เป็นประวัติศาสตร์ หรือประวัติความเป็นมาว่าพวกเขาเป็นใคร มาจากไหนและอพยพมาอาศัยอยู่ในเมืองไทยได้อย่างไร โดยมีทั้งการบอกเล่าเรื่องราวด้วยตนเอง ตลอดจนการบอกเล่าโดยผ่านสื่อที่แสดงออกมาในรูปของการแสดงศิลปพื้นบ้าน เช่น การร้องเพลงทะเลมอญ และระบำบ้านไกลที่มีเนื้อเพลงเป็นการบอกเล่าถึงประวัติของชาวมอญเกาะเกร็ด นอกจากนี้พวกเขายังมีเรื่องเล่าซึ่งเป็นนิทานปรัมปราที่มีส่วนเกี่ยวกับงานประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญ ได้แก่ นิทานเรื่องการหุงข้าวสงกรานต์ นิทานเรื่องการปล่อยนก ปล่อยปลา

ประเด็นที่น่าสนใจในที่นี้ประเด็นหนึ่งคือการเข้ามาของหน่วยงานที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวมอญบ้านลัดเกร็ดไว้มีหลายหน่วยด้วยกัน ดังเช่น การที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้เข้ามามีบทบาทในการรักษาเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น คือ การก่อตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดนนทบุรี (กวานอาม่าน) ได้ก่อตั้งในปีพ.ศ. 2532 อยู่ในเขตหมู่ 7 บ้านโอง่าง โดยจัดเป็นสถานที่รวบรวมศิลปวัตถุประเภทเครื่องปั้นดินเผาโบราณไว้ทุกชนิด นอกจากนี้ยังมีงานปั้นประเภทแกะสลักเป็นของที่ระลึกไว้จำหน่ายแก่คนทั่วไปที่เข้ามาชม นอกจากนี้สถานการศึกษาคือทางโรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาสเองก็มีส่วนในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญไว้ คือ มีการเปิดสอนวิชาชีพเกี่ยวกับ "การปั้นหม้อน้ำลายวิจิตร" แก่เด็กนักเรียน

ไว้เป็นความรู้ และ "โครงการปั้นอิสระ" ซึ่งเป็นการสอนให้เด็กนักเรียนปั้นเครื่องปั้นดินเผา โดยไม่ต้องพึ่งเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยให้ใช้มือปั้นเพียงอย่างเดียว ทางโรงเรียนจะคัดผลงานของนักเรียนเก็บไว้และบางส่วนนำออกจำหน่ายในงานนิทรรศการของโรงเรียน

และจากการที่ในปัจจุบันการผสมกลมกลืนระหว่างมอญกับไทยมีแนวโน้มสูงมาก จนทำให้มีชาวมอญที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทยได้รวมตัวกันก่อตั้ง ชมรมเยาวชนมอญ มีการออกจุลสารเพื่อคนไทยเชื้อสายมอญเพื่อช่วยอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีของชาวมอญ และมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพบปะกลุ่มพวกพ้องเป็นประจำทุกปี จากการที่ทางชมรมเยาวชนมอญในจังหวัดต่าง ๆ ได้จัดทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตน การพบปะพูดคุยด้วยภาษามอญ การถ่ายทอดประวัติความเป็นมาและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญทั้งในอดีตจวบจนปัจจุบัน ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่แสดงออกซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม จะส่งผลให้ชาวมอญรุ่นใหม่ตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ตน และการติดต่อสื่อสารระหว่างชมรมเยาวชนมอญระหว่างจังหวัดต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้พวกเขาเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง และเกิดพลังที่จะรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองสืบต่อไป อีกทั้งชาวมอญเหล่านี้ยังได้รับการปฏิบัติจากผู้ปกครองประเทศ ในลักษณะที่ยอมรับการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่ม กอปรกับความคล้อยคลึงทางด้านเอกลักษณ์จึงไม่ทำให้เกิดความรังเกียจและกีดกันในการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาวมอญ จึงไม่ทำให้ชาวมอญเหล่านี้เกิดความรู้สึกต่อต้านผู้ปกครอง

และจากแนวคิดของอมรา พงศาพิชญ์ (2533) ที่กล่าวไว้ว่า คนบางคนยังไม่อาจจะยึดในกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ตลอดไป เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งก็มีสำนึกอย่างหนึ่ง เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปก็มีสำนึกอย่างหนึ่ง เช่น คนจีนที่เกิดในประเทศไทยและเรียนโรงเรียนไทย เมื่ออยู่ในหมู่เพื่อนที่โรงเรียนก็มักจะมองว่าตนเองเป็นคนไทย แต่เมื่อกลับบ้านไปอยู่ในหมู่ญาติพี่น้องซึ่งพูดภาษาจีนก็จะมองว่าตัวเองเป็นคนจีน ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เขาอาจจะมองตัวเองว่าเป็นชาวเขาหรือคนเมืองหรือคนไทยก็ได้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม คนอีสานในประเทศไทยอาจจะเป็นคนลาว คนอีสานหรือคนไทยก็ได้เช่นเดียวกัน

(อมรา พงศาพิชญ์, 2533 : 156- 157) และในที่นี้สำหรับชาวมอญบ้านลัดเกร็ดแล้ว จากการที่พวกเขาสามารถอยู่ร่วมกับคนไทยในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการที่ต้องออกไปศึกษาหรือ ประกอบอาชีพ ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ ของสถานที่ทำงานร่วมกับคนไทย โดยไม่มีข้อขัดแย้งทางชาติพันธุ์ใด ๆ อีกทั้งคนไทยก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อชาวมอญให้แตกต่างไป จากกลุ่มของตน ชาวมอญมีการปรับตัวและหันมายอมรับวัฒนธรรมไทยมากขึ้น และมีความรู้สึกที่ว่า พวกเขาเป็นสมาชิกของสังคมไทย ในขณะที่เดียวกันเมื่อพวกเขาอยู่ในกลุ่มสังคมของชาวมอญด้วยกันเอง พวกเขาจะมีความรู้สึกที่ว่าพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมอญและมองตนเองว่าเป็นมอญ และมีความรู้สึกต้องการที่จะสืบทอดและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่ม โดยแสดงออกมา ในรูปของภาษา ศาสนา พิธีกรรมความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มไว้ได้จวบจน ปัจจุบัน ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการที่ชาวมอญมีความรู้สึกที่ตนเองมีสองชาติพันธุ์นั้นอาจ จะไม่ใช่สิ่งที่ผิดประการใด เพราะการที่คนคนเดียวมีความรู้สึกว่ามีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ได้มิใช่ เป็นเรื่องแปลกประหลาดและมีใช้เรื่องผิดหรือถูก แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่า ความสำนึกในกลุ่ม ชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และไม่ถาวร (อมรา พงศาพิชญ์, 2533 : 156)

อาจกล่าวสรุปได้ว่าในระดับบุคคลชาวมอญมีการยอมรับความทันสมัยจากสังคมไทยใน ด้านต่าง ๆ ไว้มาก แต่ในระดับกลุ่มวัฒนธรรมของกลุ่มยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยยึดเหนี่ยวชาวมอญ ให้มารวมกลุ่มกันเป็นปึกแผ่น (solidarity) เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบางประการเกิดขึ้น และยังคงมีวัฒนธรรมหลายประการที่ยังคงรักษาไว้ อย่างเคร่งครัดจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่บ่งบอกถึงการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย